

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

เห็ด เป็นพืชผักที่สามารถเพาะให้เกิดดอกได้ทั่วไปในทุกภาคของประเทศไทย โดยมีแหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางส่วน ในระยะเริ่มแรกเกษตรกรส่วนใหญ่จะเพาะเห็ดโดยอาศัยการเลียนแบบธรรมชาติ ซึ่งทำให้เกิดผลผลิตต่ำและไม่แน่นอน ต่อมาได้มีการค้นคว้าเกี่ยวกับการเพาะเห็ดโดยใช้เทคนิคและกรรมวิธีใหม่ๆขึ้น เพื่อที่จะผลิตเห็ดไว้บริโภคโดยไม่ต้องอาศัยธรรมชาติมากนัก แต่จนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยก็ยังไม่สามารถผลิตเห็ดให้เพียงพอกับความต้องการภายในประเทศได้ และยังมีคำสั่งซื้อเห็ดบางชนิดจากต่างประเทศเข้ามาบริโภคอยู่เสมอ ทำให้ต้องเสียเงินตราต่างประเทศไปปีละมากๆ

จากการสำรวจของกองเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พบว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ แต่ยังขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังในการนำเอาทรัพยากรต่างๆมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ฟางข้าว ชี้อเลื่อย ชิงข้าวโพด ไล้หุ่น ไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้หุ่น ไม้แค ไม้ไทร วัสดุเหล่านี้มีอยู่มาก หาง่าย และใช้ประโยชน์อย่างอื่นไม่ได้ แต่สามารถนำมาใช้เพาะเห็ดชนิดต่างๆได้เป็นอย่างดี โดยใช้เวลาดูแลเพียงเล็กน้อยแต่ให้ผลผลิตได้เร็วและเป็นเวลานานติดต่อกัน สามารถเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรของประเทศที่มีอยู่เป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมดได้ ซึ่งผลจากการสำรวจนี้ทำให้หน่วยงานต่างๆของรัฐบาลสนใจที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการเพาะเห็ดกันอย่างแพร่หลาย เพราะนอกจากจะเป็นการเพิ่มพูนรายได้ให้กับเกษตรกรแล้ว ยังช่วยลดการเสียเปรียบดุลการค้าของประเทศลงอีกด้วย

หลังจากที่ได้มีหน่วยงานของรัฐบาลเข้ามาดำเนินการส่งเสริม และให้การสนับสนุนอาชีพการเพาะเห็ดให้กับเกษตรกรทั่วไปแล้ว ได้มีผู้สนใจทำการเพาะเห็ดขึ้นเป็นจำนวนมาก เห็ดชนิดต่างๆที่มีผู้นิยมผลิตและบริโภคในประเทศไทย ได้แก่ เห็ดฟาง เห็ดหูหนู เห็ดนางรม เห็ดเป๋าฮื้อ เห็ดหอม

เห็ดแชมปิญอง และเห็ดนางฟ้า ซึ่งเห็ดเหล่านี้มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือ จะให้สารอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการได้ดีใกล้เคียงกับอาหารประเภทเนื้อสัตว์ที่มีราคาแพงกว่า เพราะเห็ดเป็นพืชผักที่มีโปรตีนสูงมากเมื่อเทียบกับผักชนิดอื่นๆ ยกเว้นพวกพืชตระกูลถั่ว แต่เทคนิคในการผลิตเห็ดบางชนิดจะแตกต่างกันออกไป เช่น เห็ดฟางจะใช้วิธีเพาะเชื้อเห็ดลงบนกองฟางที่เตรียมไว้ เห็ดหอมจะใช้วิธีเพาะเชื้อลงบนไม้ที่ตายแล้วบางชนิด เช่น ไม้ไผ่ ไม้ก้อ ในขณะที่เห็ดหูหนู เห็ดนางรม เห็ดนางฟ้า และเห็ดเป่าฮือ ใช้วิธีเพาะเชื้อเห็ดลงในถุง หรือท่อนไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ธรรมชาติของเห็ดแต่ละชนิดก็ต่างกันด้วย เช่น เห็ดหอมสามารถเพาะได้ดีทางภาคเหนือที่อากาศเย็น และต้องใช้ไม้ก้อ ซึ่งเป็นไม้หวงห้ามของกรมป่าไม้ จึงเป็นเหตุให้การผลิตเห็ดหอมยังไม่กว้างขวางนักและเห็ดหอมมีราคาแพง แต่สำหรับเห็ดฟาง เห็ดหูหนู เห็ดนางรม เห็ดนางฟ้า และเห็ดเป่าฮือ สามารถเพาะได้ดีในทุกภาคของประเทศไทย ราคาไม่แพง มีผู้นิยมบริโภคกันอย่างแพร่หลาย และเป็นที่ต้องการของตลาดโดยทั่วไปในปัจจุบันนี้ โดยเฉพาะเห็ดหูหนูซึ่งต้องสั่งเข้ามาจากต่างประเทศอยู่เสมอ

ด้วยมูลเหตุของสภาพการผลิตและการตลาดที่เอื้ออำนวยดังกล่าวข้างต้นนี้ การผลิตเห็ดชนิดต่างๆ เหล่านี้น่าจะขยายตัวออกไปได้อย่างกว้างขวาง แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่า การผลิตเห็ดของไทยยังไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร ทั้งๆที่มีการริเริ่มผลิตเชื้อเห็ดแผนใหม่กันมานานแล้วก็ตาม นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรผู้เพาะเห็ดบางรายที่ขยายขนาดของการผลิตออกเป็นฟาร์มในลักษณะเพื่อการค้าประสบปัญหาการขาดทุนจนต้องล้มเลิกกิจการไป โดยทางหน่วยราชการที่ได้ไปให้การส่งเสริมไว้ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหา หรือชี้แจงถึงสาเหตุของความล้มเหลวที่เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้เพราะหน่วยงานภาครัฐบาล เช่น กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ หรือสถาบันเอกชนอื่นๆ เช่น สมาคมผู้เพาะเห็ด ชมรมผู้เพาะเห็ด จะทำหน้าที่เฉพาะด้านการค้นคว้า วิจัย เกี่ยวกับสายพันธุ์ และเทคนิคการผลิตที่เหมาะสมอันจะทำให้เกิดผลผลิตสูง แต่ยังไม่ได้มีการวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลในด้านต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการผลิตเห็ดไว้เลย กรณีเช่นนี้ ข้อมูลด้านต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการผลิตเห็ดจึงมีความสำคัญมากต่อเกษตรกรและผู้สนใจลงทุนผลิตเห็ดเพื่อการค้า และต่อภาครัฐบาลในการส่งเสริมให้มีการผลิตเห็ดต่อไปในอนาคตด้วย

จากสาเหตุดังกล่าว จึงน่าที่จะได้มีการศึกษาถึงสภาพการผลิต ต้นทุนการผลิต ผลตอบแทนจากการผลิต ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการผลิตเห็ดเพื่อการค้า ซึ่งก็ได้มีผู้วิเคราะห์

และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเห็ดฟางไว้แล้วเมื่อปี พ.ศ. 2525 แต่สำหรับเห็ดหูหนู เห็ดนางรม เห็ดนางฟ้า และเห็ด เป๋าฮื้อ ยังไม่มีผู้ใดรวบรวมข้อมูลไว้ ประกอบกับเห็ดทั้งสี่ชนิดนี้มีลักษณะทางธรรมชาติ และกรรมวิธีในการผลิตที่คล้ายคลึงกันมาก และผู้ผลิตเห็ดนิยมที่จะผลิตเห็ดจำพวกนี้ไว้ในฟาร์มเดียวกัน ผู้เขียนจึงเห็นว่าสมควรที่จะได้ทำการค้นคว้า วิจัย เกี่ยวกับเห็ดเหล่านี้ไว้เป็นเรื่องเดียวกัน เพื่อจะได้ทราบถึงต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตเห็ดหูหนู เห็ดนางรม เห็ดนางฟ้า และเห็ด เป๋าฮื้อ เพื่อการค้า ซึ่งสามารถนำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและจัดอุปสรรคต่างๆ เพื่อช่วยให้กิจการเพาะเห็ดมีความเจริญรุ่งเรือง สามารถผลิตให้เพียงพอกับปริมาณการบริโภคในปัจจุบัน เพื่อลดปริมาณการนำเข้าเห็ดจากต่างประเทศ และเพื่อการส่งออกในอนาคตด้วย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อต้องการศึกษาด้านต้นทุนการผลิตเห็ดหูหนู เห็ดนางรม เห็ดนางฟ้า และเห็ด เป๋าฮื้อ เพื่อการค้า โดยแยกพิจารณาเป็น 2 ส่วนคือ ต้นทุนในการผลิตหัวเชื้อเห็ดและต้นทุนในการเพาะดอกเห็ด
2. ศึกษาถึงผลตอบแทนจากการลงทุนในการผลิตเห็ดหูหนู เห็ดนางรม เห็ดนางฟ้า และเห็ด เป๋าฮื้อเพื่อการค้า ซึ่งจะพิจารณาทั้งการผลิตหัวเชื้อเห็ด และการเพาะให้เกิดดอก
3. ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆในการผลิตเห็ดหูหนู เห็ดนางรม เห็ดนางฟ้า และเห็ด เป๋าฮื้อเพื่อการค้า พร้อมกับให้ข้อเสนอแนะ

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเรื่องการผลิตเห็ดหูหนู เห็ดนางรม เห็ดนางฟ้า และเห็ด เป๋าฮื้อเพื่อการค้า ได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. ขอบเขตพื้นที่ที่สำรวจและวิจัย ได้กำหนดที่จะทำการสำรวจและวิจัยในกรุงเทพมหานคร รวมถึงจังหวัดใกล้เคียงคือที่ นครปฐม สมุทรสาคร และสมุทรปราการ ระยะเวลาที่ออกสำรวจเพื่อทำการวิจัยใช้เวลาระหว่างเดือน มีนาคม พ.ศ. 2526
2. ในการออกสำรวจได้มุ่งไปยังกลุ่มผู้ผลิตเห็ด เพื่อการค้าภายในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง โดยฟาร์มเห็ดในพื้นที่นี้ส่วนใหญ่เป็นฟาร์มขนาดเล็กและขนาดกลาง เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการลงทุน ต้นทุน ปริมาณผลผลิต และรายได้ จากการผลิตเห็ดหูหนู เห็ดนางรม เห็ดนางฟ้า

และเห็ด เป๋าฮื้อเพื่อการค้า จะเน้นในการประเมินต้นทุนและผลตอบแทนจากการลงทุนในการผลิต เห็ด
ต่างๆในวิทยานิพนธ์นี้ จะหมายถึงต้นทุนและผลตอบแทนโดยประมาณ ที่เกิดขึ้นภายใต้สภาวะแวดล้อม
ของการผลิตและการดำเนินงานของฟาร์มใน เขตกรุง เทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงดังกล่าว โดย
เน้นเฉพาะต้นทุนและผลตอบแทนในปี พ.ศ. 2526 เท่านั้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. เนื่องจากยังไม่มีหน่วยงานใดทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านต้นทุนการผลิต
และผลตอบแทนจากการลงทุนผลิตเห็ดหูหนู เห็ดนางรม เห็ดนางฟ้า และเห็ด เป๋าฮื้อขึ้นอย่างจริงจัง
ดังนั้นผลงานที่เขียนนี้ จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางให้ภาค เอกชน รัฐบาล และรัฐวิสาหกิจต่างๆที่
เกี่ยวข้อง ได้ทราบถึงต้นทุนผลิต ผลตอบแทน ปัญหาและอุปสรรคทั้งหลายที่เกิดขึ้นในธุรกิจผลิตเห็ดหูหนู
เห็ดนางรม เห็ดนางฟ้า และเห็ด เป๋าฮื้อเพื่อการค้า
2. เพื่อช่วยให้บุคคลที่สนใจจะลงทุนผลิตเห็ดประเภทต่างๆนี้ สามารถตัดสินใจได้ว่าสมควร
จะลงทุนหรือไม่ โดยใช้ข้อมูลที่รวบรวมขึ้นจากการศึกษาถึงต้นทุนและผลตอบแทนจากการลงทุนผลิต เห็ด
เหล่านี้
3. เพื่อจะนำไปใช้เป็นแนวทางประกอบการวางแผนในอนาคตของภาค เอกชน รัฐบาล
หรือรัฐวิสาหกิจต่างๆ ซึ่งจะช่วยสนับสนุน ส่งเสริม และช่วยแก้ปัญหา เพื่อให้การผลิตเห็ดเหล่านี้เจริญ
ก้าวหน้าต่อไปได้

วิธีการดำเนินการศึกษาและค้นคว้า

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้จัดทำขึ้นโดยอาศัยทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูล
ทุติยภูมิ (Secondary Data) ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้รวบรวมมาจากแหล่งต่างๆดังต่อไปนี้
 - ก) จากการออกสำรวจภาคสนาม สัมภาษณ์เกษตรกรผู้ผลิต และเจ้าของฟาร์มโดยตรง
โดยอาศัยแบบสอบถามที่แสดงไว้ในภาคผนวก เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านต้นทุน
การผลิต รายได้ เงินลงทุน และปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น
 - ข) จากการสัมภาษณ์สอบถามบริษัท ห้างร้านต่างๆ ที่จำหน่ายเครื่องมือ อุปกรณ์ที่ใช้ใน

การผลิต ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านราคาของปัจจัยการผลิต ซึ่งจะนำมาเปรียบเทียบกับข้อเท็จจริงที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม

2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากเอกสาร วารสาร รายงาน หนังสือและวิทยานิพนธ์ของห้องสมุด มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ชมรมเห็ดในมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ชมรมผู้เพาะเห็ดสมัครเล่นบางเขน สมาคมนักวิจัยและเพาะเห็ดแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ กองเกษตรสัมพันธ์ของกรมส่งเสริมการเกษตร กองโรคพืชและจุลชีววิทยาของกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แผนกสถิติของกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง และกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์

3. ได้นำข้อมูลจากทั้งสองแหล่ง มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์หาต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการลงทุนผลิตเห็ดหูหนู เห็ดนางรม เห็ดนางฟ้า และเห็ดเป๋าฮื้อเพื่อการค้า ทั้งด้านการผลิตหัวเชื้อ และการเพาะดอกเห็ด

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย